

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNI ZAVOD ZA STATISTIKU
SARAJEVO**

**METODOLOGIJA PROVOĐENJA STATISTIČKOG ISTRAŽIVANJA
ANKETA O RADNOJ SNAZI**

Sarajevo, 2016.

SADRŽAJ

1. Namjena i periodika provođenja istraživanja	3
2. Pravni osnov	3
3. Usaglašenost sa međunarodnim preporukama i standardima	4
4. Obuhvat	4
5. Jedinica posmatranja i izvještavanja	5
6. Prikupljanje podataka	6
7. Definicije osnovnih varijabli	6
8. Obrada podataka	8
9. Objavljivanje rezultata	9
10. Ključne varijable	9
11. Ključne statistike	10
12. Upitnik.....	10
13. Usporedivost anketnih i administrativnih podataka	11

1. Namjena i periodika provođenja istraživanja

Anketa o radnoj snazi je istraživanje kojim se prikupljaju podaci o ekonomskoj aktivnosti radno sposobnog stanovništva, na osnovu koje se vrši procjena ukupne radne snage u zemlji, kao i podaci o demografskim, obrazovnim, socio - ekonomskim i drugim karakteristikama stanovništva.

Glavni cilj ovog istraživanja je dobijanje podataka o tri osnovna, međusobno isključiva, kontigenta stanovništva: zaposlenih, nezaposlenih i neaktivnih osoba. Prikupljeni podaci omogućavaju izračunavanje najznačajnijih pokazatelja na tržištu rada, a to su stope: aktivnosti, zaposlenosti i nezaposlenosti.

Anketni podaci, takođe, služe za praćenje, mjerenje i ocjenjivanje ekonomskih i društvenih kretanja u Federaciji BiH.

Metodološke postavke Ankete zasnovane su na preporukama i definicijama Međunarodne organizacije rada (International Labour Organisation - ILO) i Statističkog ureda Evropske unije (Eurostata). Anketa pripremljena na ovaj način obezbjeđuje uporedivost podataka sa drugim zemljama. Podatke iz Ankete nije metodološki ispravno porediti sa podacima koji se dobijaju iz drugih statističkih ili administrativnih izvora.

Anketa o radnoj snazi se provodi od 2006. godine, jedanput godišnje, u proljeće, i njeno provođenje na terenu traje dvije sedmice.

2. Pravni osnov

Pravni osnov za provođenje Ankete o radnoj snazi čine:

- Zakon o statistici u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 63/03 i 9/09);

Rezultati istraživanja objavljuju se u agregiranom obliku i u potpunosti je obezbijeđena tajnost individualnih podataka o domaćinstvima i osobama što je u skladu sa odredbama navedenog zakona.

- Program provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH i
- Plan provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH za referentnu godinu;

Anketa o radnoj snazi je zajednički projekat tri statističke institucije u BiH (Agencija za statistiku BiH, Republički zavod za statistiku RS i Federalni zavod za statistiku), koje su timski radile na izradi instrumentarija za provođenje Ankete o radnoj snazi (obraci, uputstva, program za unos i obradu podataka), njenoj realizaciji na terenu, izradi i analizi podataka.

3. Usaglašenost sa međunarodnim preporukama i standardima

Pri provođenju ovog istraživanja primjenjena su metodološka rješenja koja su u potpunosti usklađena sa preporukama MOR-a (Međunarodne Organizacije Rada), preporukama Eurostata (European Statistical Office) i regulativama Evropske komisije (EC) čime je omogućena međunarodna uporedivost podataka sa drugim zemljama. Korištene su definicije i preporuke objavljene u sljedećim uredbama:

- Regulativa Vijeća (EC) br. 577/98 od 9. marta 1998. o organizovanju Ankete o radnoj snazi u EU (OJ No L 77/3). Napomena: ovo je glavna regulativa sa odredbama o načinu organizacije i provođenja ankete, obilježjima koja se prikupljaju, učestalosti provođenja istraživanja, jedinicama posmatranja, uzorku, te načinu izrade i dostavljanja rezultata;
- Regulativa (EC) Br. 1897/2000 od 07. septembra 2000. godine koja definiše stopu nezaposlenosti;
- Regulativa (EC) br. 1991/2002 evropskog Parlamenta i Vijeća od 8. oktobra 2002. godine koja dopunjava Regulativu Vijeća (EC) br. 577/98 o organiziranju Ankete o radnoj snazi u EU (OJ No L 308/1). Napomena: ova regulativa postavlja vremenski okvir za prelazak sa godišnjeg na kontinuirano provođenje Ankete radne snage;
- Regulativa (EC) br. 2257/2003 evropskog Parlamenta i Vijeća od 25. novembra 2003. godine koja dopunjava Regulativu Vijeća (EC) br. 577/98 o organiziranju Ankete o radnoj snazi u EU i prilagođavanju liste anketnih varijabli (OJ No L 336/6). Napomena: ova regulativa uvodi nove varijable i dopušta pristup za set strukturalnih varijabli;
- Regulativa (EC) Br. 1372/2007 evropskog Parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2007. godine koja dopunjava Regulativu Vijeća (EC) Br. 577/98 o organiziranju Ankete o radnoj snazi u EU. Napomena: ova regulativa mijenja status anketne varijable 'dohodak' iz dobrovoljne u obaveznu;
- Regulativa (EC) Br. 377/2008 od 25. aprila 2008. o organizaciji Ankete o radnoj snazi;
- Preporuke za implementaciju LFS.

4. Obuhvat

Kao okvir za ARS anketu korišten je dio Ažuriranog master uzorka od 40.754 domaćinstava u Federaciji BiH, iz kojeg je izvršen izbor domaćinstva za Federaciju BiH. Uzorak je dizajniran kao stratifikovani dvoetajni slučajni uzorak u kojem ima 2 stratuma. U prvoj etapi izvršen je izbor popisnih krugova, a u drugoj etapi u okviru

izabranih popisnih krugova, izvršen je izbor domaćinstava. Stratifikacija u odabiru domaćinstava izvršena je i prema tipu naselja na gradsko i ostalo.

Uzorak za Anketu o radnoj snazi u Federaciji BiH iznosi oko 6000 domaćinstava.

Uzorkom su obuhvaćena privatna domaćinstva, a nisu obuhvaćena kolektivna domaćinstva (studentski i đачki domovi, domovi za djecu i omladinu ometenu u razvoju, domovi za socijalno ugroženu djecu, domovi za penzionere, stare i iznemogle, domovi za odrasle invalide, manastiri, samostani i slično).

5. Jedinica posmatranja i izvještavanja

Jedinica posmatranja u anketi je domaćinstvo koje živi u stambenoj jedinici izabranoj u uzorak, a jedinica izvještavanja (anketiranja) su svi članovi domaćinstva.

Domaćinstvom se smatra svaka porodična ili druga zajednica osoba koje se izjasne da zajedno stanuju i zajednički troše svoje prihode za podmirivanje osnovnih životnih potreba, bez obzira da li se svi članovi stalno nalaze u mjestu gdje je nastanjeno domaćinstvo ili neki od njih borave duže vrijeme u drugom naselju, odnosno državi zbog rada, školovanja ili iz drugih razloga.

Domaćinstvo može biti:

(a) dvije ili više osoba, bez obzira na njihovu srodnost, koje dijele isti stambeni prostor i koje obično zajednički nabavljaju i troše hranu (višečlano domaćinstvo) i

(b) jedna osoba, koja u stambenom prostoru živi sama, ili živi sa drugim osobama, ali ne učestvuje u zajedničkom nabavljanju i trošenju hrane (jednočlano domaćinstvo).

Demografski podaci prikupljaju se za sve članove domaćinstva, a podaci o radnoj aktivnosti za članove domaćinstva stare 15 i više godina.

Kriterij o tome za koje osobe, starosti 15 i više godina, se prikupljaju podaci o radnoj aktivnosti je prisutnost člana domaćinstva u zadnjih 12 mjeseci u odnosu na referentnu sedmicu.

Osobe koje su odsutne iz domaćinstva 12 mjeseci i duže iz razloga:

- Školovanje,
- Rad/zaposlenje u BiH,
- Rad/zaposlenje za domaćeg poslodavca izvan BiH,

obuhvataju se pitanjima o radnoj aktivnosti.

Za osobe koje su odsutne iz domaćinstva 12 mjeseci i duže iz razloga:

- Rad/zaposlenje za stranog poslodavca izvan BiH,
- Bolest/liječenje,
- Ostali razlozi,

ne prikupljaju se podaci o radnoj aktivnosti, tj. ove osobe ne prolaze filter za nastavak učešća u anketi.

6. Prikupljanje podataka

Za provođenje Ankete se koristi upitnik u papirnoj formi.

Podaci se prikupljaju direktnim anketiranjem - intervjuisanjem svih članova domaćinstva koji žive u uzorkom izabranim stambenim jedinicama. Odgovore u anketi daje svaki član domaćinstva za sebe, a za djecu mlađu od 15 godina roditelj ili staratelj. Jedan član, nosilac ili najupućenija osoba u domaćinstvu može dati odgovore za sve članove posmatranog domaćinstva. Učešće ispitanika u anketi je dobrovoljno, a na obrascu je istaknuta povjerljivost individualnih podataka.

Većina podataka se odnosi na ekonomsku aktivnost osoba u konkretnoj kalendarskoj sedmici, od ponedjeljka do nedjelje, koja se naziva referentnom sedmicom. Određeni broj podataka se odnosi na druge periode (četiri sedmice, ili godina dana u odnosu na referentnu sedmicu).

Referentna sedmica za ARS u većini slučajeva je prva sedmica u aprilu mjesecu i prethodi periodu terenskoga rada, odnosno anketiranja. Anketiranje se obavlja u periodu od dvije sedmice, odmah nakon završetka referentne.

Terenski rad je organizovan u saradnji sa kantonalnim statističkim službama/uredima Federalnog zavoda za statistiku. Na prikupljanju podataka angažuje se oko 105 anketara i 13 kontrolora. Unos podataka organizovan je u sjedištu Zavoda, vrši ga 7 operatera i traje tri sedmice.

7. Definicije osnovnih varijabli

Radno sposobno stanovništvo obuhvata sve osobe starosti 15 i više godina, podijeljene u dvije osnovne kategorije: radnu snagu (ekonomski aktivno) i ekonomski neaktivno stanovništvo.

Radnu snagu ili ekonomski aktivno stanovništvo čine zaposlene i nezaposlene osobe.

Zaposlene osobe su osobe starosti 15 i više godina koje su:

- tokom referentne sedmice radile-obavljale aktivnost najmanje jedan sat za plaću ili naknadu, bez obzira na njihov formalni status ili
- nisu radile tokom referentne sedmice, a imaju posao na koji će se vratiti.

Prema EU definicijama, koje su primijenjene u Anketi, osobe imaju posao na koji će se vratiti ukoliko njihova odsutnost sa posla traje do 3 mjeseca (uključujući i 3

mjeseca), ili ukoliko traje duže od tri mjeseca, a za to vrijeme primaju plaću u iznosu 50% ili višem. Osobe odsutne sa posla iz razloga bolesti, trudničkog ili porodijskog bolovanja uključuju se u zaposlene osobe, bez obzira na dužinu odsustva sa posla.

Kontigent zaposlenih osoba čine:

- zaposlenici (osobe u zaposlenju koje za svoj rad primaju plaću ili naknadu);
- samozaposleni (poslodavci koji upravljaju poslovnim subjektom i zapošljavaju jednog ili više zaposlenika, te osobe koje rade za vlastiti račun i ne zapošljavaju zaposlenike);
- neplaćeni pomažuci članovi domaćinstva (članovi domaćinstva koji rade u poslovnom subjektu koji je u vlasništvu člana domaćinstva i za svoj rad ne primaju plaću).

Podzaposlene osobe su osobe koje rade kraće od punog radnog vremena, ali žele da rade više i spremne su da prihvate više posla u naredne dvije sedmice (u okviru postojećeg posla, dodatni posao pored postojećeg ili drugi - novi posao).

Nezaposlene osobe su osobe koje imaju 15 i više godina i koje:

- nisu u referentnoj sedmici radile-obavljale nikakvu aktivnost za plaću ili naknadu, niti su imale posao na koji će se vratiti (što podrazumijeva da su bile odsutne sa posla duže od tri mjeseca i za vrijeme odsutnosti nisu bile plaćene, ili su bile plaćene manje od 50%).
- aktivno su tražile posao u toku četiri prethodne sedmice (referentna i tri prethodne), ili nisu tražile posao jer su našle posao koji će početi raditi u periodu ne dužem od tri mjeseca;
- raspoložive su za rad tj. mogu početi raditi u toku naredne dvije sedmice ukoliko im se ponudi posao.

Neaktivno stanovništvo čine osobe starosti 15 i više godina koje nisu svrstane niti u zaposlene niti u nezaposlene. To su osobe koje u referentnoj sedmici nisu radile - obavljale aktivnost, nisu tražile zaposlenje u prethodne četiri sedmice (referentna i tri prethodne) ili nisu spremne da počnu raditi u naredne dvije sedmice ako bi im posao bio ponuđen.

Obeshrabrene neaktivne osobe su osobe koje nisu tražile posao u referentnoj sedmici jer su uvjerene da ne mogu pronaći posao, iako žele da rade i spremne su da počnu raditi u naredne dvije sedmice ako im se ponudi posao.

Prethodno navedeni statusi određeni su definicijama Međunarodne organizacije rada (ILO).

U Anketi o radnoj snazi se prikupljaju i podaci o radnom statusu anketiranih osoba prema njihovom sopstvenom viđenju – *subjektivno viđenje vlastitog radnog statusa*.

Osnovni indikatori koji se izvode iz Ankete o radnoj snazi su:

Stopa aktivnosti predstavlja procentualno učešće aktivnog stanovništva (radne snage) u radno sposobnom stanovništvu.

Stopa zaposlenosti predstavlja procentualno učešće zaposlenih osoba u radno sposobnom stanovništvu.

Stopa nezaposlenosti predstavlja procentualno učešće nezaposlenih osoba u radnoj snazi.

8. Obrada podataka

Tokom provođenja Ankete, u kantonalnim statističkim uredima/službama kontrolori pružaju stručnu pomoć anketarima u slučaju nejasnoća prilikom popunjavanja upitnika, kontrolišu ispravnost popunjenih upitnika, te vrše korekcije grešaka i šifriranje upitnika. Prikupljeni upitnici šalju se u centralni statistički ured – Federalni zavod za statistiku gdje podliježu prvo vizuelnoj kontroli popunjenosti svih polja u upitniku. Nakon vizuelne kontrole, obrasci se unose u elektronsku bazu podataka putem programa koji sadrži formalne i logičke kontrole postavljene po zahtjevu metodologa iz Odsjeka za statistiku tržišta rada. Kontrole se odnose na provjeru ispravnosti popunjenih podataka, kao i logičko povezivanje i međusobne odnose podataka.

Nakon završenog unosa, izlistavanja i korekcije logičkih grešaka, formirana baza podataka se prosjeđuje osoblju Odsjeka za statističke metode i koordinaciju, gdje se vrši imputacija, ponderisanje i izračun zahtijevanih varijabli. Imputacija se vrši u slučaju neadekvatnih odgovora na neka od pitanja. Kod neadekvatnog odgovora na pitanje vrši se imputacija i to zavisno od vrste pitanja. Pri tome, imputacija se vrši samo na pitanjima bitnim za izradu publikacije, kao što su dužina traženja posla, sati rada, itd. Kod kontinuiranih varijabli se obično primjenjuje postupak prosjeka ili medijane i to u posmatranim grupama npr. za određenu starosnu dob, određenu školsku spremu, određeno zanimanje, itd. Kod kategorijskih varijabli koristi se ili istorijski podatak (ako postoji-npr. ARS iz prethodne godine) ili logičko zaključivanje (ako je ovih slučajeva malo) ili hot-deck metoda. Važno je napomenuti da je broj imputiranih podataka neznan.

Kod neodgovora domaćinstva (bilo da nije nađeno na adresi, ili je odbilo učešće u anketi iz nekog razloga) ne vrši se imputacija, već se korekcija uvodi kroz ponderisanje (korekcija inicijalnog pondera neodgovorom).

Korekcija za neodgovor se vrši na svakom od stratuma. Dodatne korekcije, kao što su kalibracija i/ili post stratifikacija se ne vrše jer ne postoje dobri eksterni izvori koji bi poslužili u tu svrhu.

Naredna faza u obradi podataka je izračun zahtijevanih varijabli. Za svaku od varijabli, izračunava se koeficijent varijacije, standardna greška i interval pouzdanosti.

Nakon ove faze pristupa se tabeliranju izlatnih podataka koji se publikuju u vidu saopćenja.

9. Objavljivanje rezultata

Prema kalendaru objavljivanja podataka Ankete o radnoj snazi, prvi rezultati se objavljuju u julu mjesecu, a konačni u novembru mjesecu na web stranici Federalnog zavoda za statistiku.

Saopćenje Anketa o radnoj snazi – konačni rezultati, koje je objavio Federalni zavod za statistiku, sadrži analizu podataka iz Anketa o radnoj snazi provedenih u posljednje tri godine.

Podaci su prikazani tabelarno u apsolutnim i relativnim vrijednostima (apsolutni podaci, stope promjene i udjeli). Prvi rezultati Ankete o radnoj snazi, u Federalnom zavodu za statistiku, objavljeni su u Saopćenju 94 dana nakon kraja referentnog perioda, a konačni rezultati Ankete o radnoj snazi, objavljeni su u Saopćenju 208 dana nakon kraja referentnog perioda.

Takođe se neki podaci objavljuju u publikaciji »Federacija BiH u brojkama«, u statističkom godišnjaku kao i u gender publikaciji »Žene i muškarci u Federaciji BiH«. Tematski bilten Anketa o radnoj snazi, koji izdaje Agencija za statistiku BiH, sadrži podatke za nivo BiH, oba entiteta i Distrikt Brčko.

10. Ključne varijable

- Status u aktivnosti (zaposleni, nezaposleni i neaktivni)
- Privremena odsutnost sa posla
- Razlozi odsutnosti sa posla
- Radno sposobno stanovništvo
- Radna snaga ili ekonomski aktivno stanovništvo
- Neaktivno stanovništvo
- Starosne grupe stanovništva
- Stepen obrazovanja stanovništva
- Aktivnost u toku referentne sedmice
- Zanimanje
- Broj sati rada

- Status u zaposlenju
- Razlozi netraženja posla
- Dužina traženja posla
- Prethodni radni status

11. Ključne statistike

- Stopa nezaposlenosti (učestće nezaposlenih osoba u aktivnom stanovništvu)
- Stopa zaposlenosti (učestće zaposlenih osoba u radno sposobnom stanovništvu)
- Stopa radne aktivnosti (učestće radne snage u radno sposobnom stanovništvu)
- Broj i struktura zaposlenih osoba (prema statusu u zaposlenosti, grupama područja djelatnosti, starosnim grupama, najvišoj završenoj školskoj spremi, dužini trajanja radnog vremena)
- Broj i struktura nezaposlenih osoba (prema starosnim grupama, najvišoj završenoj školskoj spremi, trajanju nezaposlenosti)
- Broj i struktura aktivnog stanovništva (prema najvišoj završenoj školskoj spremi)
- Broj i struktura neaktivnog stanovništva (prema najvišoj završenoj školskoj spremi)
- Broj obeshrabrenih neaktivnih osoba

12. Upitnik

Upitnici korišteni u Anketi radne snage su:

Upitnik za Anketu o radnoj snazi - upitnik o odgovoru/odzivu (ARS1),

Upitnik o neodgovoru/neodzivu (ARS2),

Upitnik o odgovoru/odzivu (ARS1) sastoji se iz dva dijela: ARS-1a i ARS-1b. Ova dva dijela upitnika se tehnički razlikuju. U dijelu ARS-1a podaci se upisuju vodoravno - jedan red za jednog člana domaćinstva, dok se u dijelu ARS-1b podaci upisuju uspravno-jedna kolona za jednog člana domaćinstva.

U dijelu ARS-1a prikupljaju se demografski podaci za sve članove izabranih domaćinstava, a u dijelu ARS-1b prikupljaju se podaci o radnim karakteristikama osoba starosti 15 i više godina koje su zadovoljile uslov za prelazak u drugi dio upitnika.

Dio upitnika ARS-1b podijeljen je u poglavlja po temama koje se obrađuju:

Dio A Radna aktivnost u referentnoj sedmici;

Dio B Karakteristike glavnog posla;

Dio C Drugi-dodatni posao;

Dio D Prethodno radno iskustvo;

Dijelovi E i F Traženje posla, metodi traženja posla i trenutni status prema aktivnosti

Dio G Obrazovanje;

Dio H Situacija godinu dana prije ankete;

Dio I Dohodak i prihod domaćinstva.

Upitnik o neodzivu (ARS 2) popunjava se u slučaju da data adresa ne postoji na terenu, ukoliko je stan prazan, razrušen ili se koristi u poslovne svrhe i ukoliko je domaćinstvo odsutno ili odbija saradnju.

13. Uporedivost anketnih i administrativnih podataka

Podaci dobijeni iz Ankete o radnoj snazi nisu metodološki uporedivi sa podacima koji se dobijaju iz drugih statističkih ili administrativnih izvora.

Uporedivost podataka je ograničena iz sljedećih razloga:

- **Izvor podataka:** administrativni podaci se temelje na kadrovskoj evidenciji poslovnih subjekata i na evidencijama nezaposlenih koji su prijavljeni Zavodima za zapošljavanje, dok se anketni podaci temelje na podacima dobijenim direktnim intervjuom u okviru domaćinstava/kućanstva izabranih slučajnim uzorkom.
- **Izveštajna jedinica:** jedinica izvještavanja za prikupljanje administrativnih podataka je poslovni subjekt, dok je anketna jedinica izvještavanja svaki član slučajno izabranog domaćinstava.
- **Period posmatranja:** administrativni podaci se odnose na zadnji dan u mjesecu, dok se anketni podaci odnose na aktivnost ispitanika u referentnoj sedmici/tjednu.
- **Metod prikupljanja:** podaci iz administrativnih izvora dobijaju se putem izvještaja koje dostavljaju poslovni subjekti, dok se anketni podaci prikupljaju direktnim intervjuom od osoba u domaćinstvima/kućanstvima koja su izabrana u uzorak.
- **Periodika prikupljanja:** administrativni podaci se prikupljaju mjesečno, dok se anketa provodi jedanput godišnje.
- **Definicije zaposlenosti i nezaposlenosti:** administrativni podaci obuhvataju samo osobe u formalnoj zaposlenosti, odnosno osobe koje su kao nezaposlene prijavljene Zavodima za zapošljavanje, dok anketni podaci uključuju i vlasnike poljoprivrednih imanja i neplaćene pomažuce članove porodice/obitelji i osobe koje su u sedmici/tjednu posmatranja obavljale bilo kakav posao za zaradu (u novcu ili naturi), profit itd., bez obzira na njihov formalni status.